

20. *Orchis (Dactylorhiza) incarnata* L. – Vleeskleurige orchis.
21. *Orchis (Dactylorhiza) maculata* L. – Gevlekte orchis.
22. *Orchis (Dactylorhiza) majalis* Rchb. – Breedbladige orchis.
23. *Orchis morio* L. – Harlekijn.
24. *Orchis (Dactylorhiza) praetermissa* Druce – Rietorchis.
25. *Origanum vulgare* L. – Wilde marjolein.
26. *Ornithogalum nutans* L. – Knikkende vogelmelk.
27. *Ornithogalum umbellatum* L. – Gewone vogelmelk.
28. *Osmunda regalis* L. – Koningsvaren.
29. *Parnassia palustris* L. – Parnassia.
30. *Platanthera bifolia* (L.) Rich. – Welriekende nachtorchis.
31. *Primula species* – Sleutelbloem, alle soorten.
32. *Salvia pratensis* L. – Veldsalie.
33. *Veronica longifolia* L. – Langbladige ereprijs.
34. *Vinca minor* L. – Maagdenpalm.
35. *Viola calaminaria* (D.C.) Lej. – Zinkviooltje.

Artikel 2. Dit besluit, dat kan worden aangehaald als Besluit beschermde inheemse plantesoorten, treedt in werking op de tweede dag na de datum van uitgifte van het *Staatsblad*, waarin het wordt geplaatst.

Lasten en bevelen, dat dit besluit met de daarbij behorende nota van toelichting in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en dat daarvan afschrift zal worden gezonden aan de Raad van State.

Porto Ercole, 6 augustus 1973.

JULIANA.

*De Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie
en Maatschappelijk Werk,*

W. MEIJER.

Uitgegeven de achttiende oktober 1973.

De Minister van Justitie,
VAN AGT.

Productie:
Afdeling Voorlichting van het
Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk

... en de bloemetjes
laten staan...

*Bijzondere uitgave ter gelegenheid
van Wereldmilieudag 1975
van het Ministerie van Cultuur,
Recreatie en Maatschappelijk Werk
en Gemeentelijke Dienst School- en Kindertuinen
te 's-Gravenhage*

Staatsblad 487

487 **BESLUIT** van 6 augustus 1973 ter uitvoering van artikel 22, eerste lid, aanhef en onder a, van de Natuurbeschermingswet (Besluit beschermde inheemse plantesoorten).

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van de Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk van 19 april 1973, nr. 10347, hoofdafdeling Natuur- en Landschapsbescherming;

Gelet op artikel 22 van de Natuurbeschermingswet (*Stb.* 1967, 572);

Gezien het advies van de Natuurbeschermingsraad;

De Raad van State gehoord (advies van 9 mei 1973, nr. 18);

Gezien het nader rapport van de voornoemde Staatssecretaris van 26 juli 1973, nr. 10672, hoofdafdeling Natuur- en Landschapsbescherming;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Artikel 1. Als beschermde plantesoort in de zin van de Natuurbeschermingswet worden voor het gehele land aangegeven:

1. *Allium ursinum* L. – Daslook.
2. *Arnica montana* L. – Wolverlei.
3. *Butomus umbellatus* L. – Zwanebloem.
4. *Campanula species* – Klokje, alle soorten.
5. *Cirsium dissectum* (L.) Hill – Spaanse ruiter.
6. *Colchicum autumnale* L. – Herfsttijloos.
7. *Dianthus deltoides* L. – Zwolse anjer.
8. *Dipsacus fullonum* L. – Wilde kaardebol.
9. *Drosera species* – Zonnedauw, alle soorten.
10. *Epipactis palustris* (L.) Crantz – Moeraswespenorchis.
11. *Eryngium maritimum* L. – Blauwe zeedistel.
12. *Fritillaria meleagris* L. – Kievitsbloem.
13. *Gentiana species*; *Gentianella species* – Gentiaan, alle soorten.
14. *Gymnadenia conopsea* (L.) R.Br. – Grote muggenorchis.
15. *Juniperus communis* L. – Jeneverbes.
16. *Lathyrus tuberosus* L. – Aardaker.
17. *Leucojum aestivum* L. – Zomerklokje.
18. *Menyanthes trifoliata* L. – Waterdrieblad.
19. *Narthecium ossifragum* (L.) Huds. – Beenbreek.

En de bloemetjes laten staan...

LESSUGGESTIES VOOR VERWERKING

Algemene opmerking vooraf

Het boekje 'De Natuur van de Maand' is deze keer geschreven voor de leerlingen. Het is door de auteur J.A. Nijkamp zó geschreven dat de leerlingen het zelfstandig kunnen lezen. Toch zal de onderwijzer er niet aan kunnen ontkomen om het onderwerp te begeleiden. Er komen immers een aantal begrippen in voor, die zonder toelichting wellicht niet goed begrepen worden! In het algemeen geven wij voorkeur aan onderwerpen, die zich lenen voor aanschouwelijk onderwijs. Onderwerpen, waarvoor met enige moeite, materiaal in de klas gehaald kan worden. Het zal duidelijk zijn, dat het bij een onderwerp dat gaat over bedreigde planten niet verantwoord is om deze bedreigde planten in de klas te gaan halen. Dat zou in strijd zijn met het doel van de les. Toch is het niet noodzakelijk om het aanschouwingsmateriaal geheel uit de lessen weg te laten. In de eerste plaats beschikt u over de fraaie plaat, die bij dit boekje verstrekt wordt én in de tweede plaats worden een aantal onderwerpen rondom de beschermde planten behandeld, die met behulp van andere voorbeelden gedemonstreerd kunnen worden. In het bijzonder kunnen we daarbij denken aan de vergelijkingen die de auteur maakt met algemeen voorkomende planten, als paardbloem, de in de handel aangeboden en vaak in tuinen voorkomende gekweekte sleutelbloemen of de in het wild voorkomende dovenetel of hondsdrif. Door zelf te verzamelen, of enkele leerlingen te vragen naar deze soorten uit te kijken en *enkele* exemplaren hiervan mee naar school te nemen, kunnen we dit materiaal in de lessituatie gaan gebruiken. Ze kunnen aanleiding geven om op de in de tekst gegeven uiteenzettingen over *zaadverspreiding, ontkiemen, bloembouw, bestuiving, etc.* nader in te gaan. Het onderwerp vraagt vanzelfsprekend van u enig creatief inzicht. Het is geen eenvoudig onderwerp. Maar wel een fundamenteel onderwerp, omdat het rechtstreeks te maken heeft met natuurbehoud! Natuurbehoud is alleen zinvol indien het overgrote deel van het Nederlandse volk begrijpt wat de functie is van de levende organismen, die we in de natuur kunnen aantreffen. Wanneer ingezien wordt de *samenhang*, die er tussen deze organismen bestaat en wanneer de *onvervangbaarheid* duidelijk is geworden. In dit verband meen ik de vrijheid te mogen nemen om u in het bijzonder te moeten wijzen op de betekenis van de algemene introductie in het boekje, de eerste pagina's én op het 'tot slot' achter in het boekje. Daarin komt het waarom, hoe en waarvoor heel duidelijk tot zijn recht en daar vindt u precies het doel van de lessen in terug.

Introductie van het onderwerp

Het ligt voor de hand dat de introductie het best kan geschieden naar aanleiding van de plaat en het boekje dat de school heeft ontvangen. De plaat kan de leerlingen getoond worden en van uw kant kan hierop een korte toelichting volgen. In die toelichting kan als gegeven medegedeeld worden, dat in ons land 1300 verschillende soorten planten voorkomen en dat hiervan meer dan de helft 54% – ±700 plantesoorten – bedreigd worden. Aan de leerlingen kunnen we de vraag stellen of zij een aantal oorzaken van die bedreiging zouden weten.

Klassegesprek

Een andere mogelijkheid is dat aan de leerlingen gevraagd wordt het eerste deel van het boekje, waarin op de oorzaken wordt ingegaan goed te lezen. Hierbij kan het probleem ontstaan, dat u niet voor alle leerlingen de beschikking heeft over een boekje. Dat is wellicht op te lossen met behulp van een copieerapparaat.

Ook kunt u via de ingesloten bestelbon nog een aantal exemplaren van dit boekje en het vouwblad aanvragen bij het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, Steenvoordelaan 370, Rijswijk. De leerlingen, die het algemene gedeelte hebben gelezen, brengen verslag uit aan de andere leerlingen.

Spreekbeurt

Onderwerpen, die tijdens de lessen aan de orde kunnen komen

We zouden een *multidisciplinaire* benadering willen aanbevelen. Zodra we met de leerlingen gaan spreken over de oorzaken van de achteruitgang, komen onderwerpen aan de orde als:

- invloed van de mens op het landschap;
- de verschillende landschapstypen;
- toename bevolkingsdichtheid – behoefte aan meer wegen – meer productie (ook in de landbouwsector);
- meer behoefte aan bemesting – organische mest, kunstmest.

Het zal duidelijk zijn dat, als we op deze onderwerpen ingaan – en dat zal moeten om de oorzaken te kunnen doorgronden – wij bezig zijn met o.a. aardrijkskunde, geschiedenis en biologie. Als u een project gaat opzetten, waarvoor het onderwerp zich bij uitstek leent, dan bent u ook bezig met *levend taalonderwijs*: mondeling en schriftelijk rapporteren; hoofd- van bijzaken leren onderscheiden, etc.

Het verdient aanbeveling om in de eerste lessen zoveel mogelijk uit te gaan van de eigen omgeving. In welk landschapstype wonen de kinderen? Welke veranderingen hebben zich in de loop van de tijd voltrokken?

Een bodemkaart en een historische kaart kunnen een welkom didactisch hulpmiddel zijn.

In het boekje maakt de auteur geen bezwaar tegen het plukken van paardebloemen. Hij noemt deze plant niet *kieskeurig* t.a.v. zijn groeiplaats. Dat is een goed aanknopingspunt – een leskern – om op de wijze waarop de paardebloem zich verspreidt in te gaan (windverspreiding) en kan helpen bij het maken van een vergelijking met bijv. de wijze waarop de veel kieskeuriger klokjesgentianen leven en zich voortplanten.

De behandeling van deze laatste soort is een goede aanleiding om op de functie in te gaan van *'Natuurmonumenten'*.

Natuurmonumenten worden *beheerd*. Voor het instandhouden van bepaalde plantesoorten is het gebruik van kunstmest zelfs verboden.

Leskern: wat is het verschil tussen stalmest en kunstmest?

In verband hiermede komen aan de orde: bacteriën, schimmels,

bodemdiertjes, en begrippen als stikstof, voedingszout, bodemwater. Het is verstandig om dergelijke woorden, als *trefwoorden* op het bord te noteren.

Na het bovenstaande kunnen we in de volgende lessen meer gedetailleerd ingaan op de soorten, die beschreven worden. Die soorten staan afgebeeld op de plaat, zodat hier steeds naar verwezen kan worden.

We gaan op de bijzonderheden, die in het boekje beschreven zijn niet meer in. U kunt, omdat u zelf geacht wordt het boekje te hebben gelezen, hier zelf een keuze maken. Wij geven slechts enkele suggesties. Zo zouden wij u willen aanraden om extra aandacht te besteden aan: *de zonedauw*. Hoe komt dit plantje aan eiwit?

De klokjesgentiaan en het gentiaanblauwtje.

De vrouwelijke en mannelijke organen bij de *kievitsbloem* (bolgewas – zo nodig voorbeeld van een bol demonstreren).

De bouw van de *sleutelbloem*. Met behulp van een 'tuin'-sleutelbloem en de 'kamer'-sleutelbloem, kunnen de bloemen bestudeerd worden (zie suggestie in de tekst).

De parnassia – lezen: het geciteerde verhaal van Jac. P. Thijsse.

De verspreiding van het zaad bij de parnassia.

De veldsalie. Hiervan in het bijzonder de bestuiving en de bouw van de lipbloemen. De bloemen bestuderen laten met behulp van wat bloeiende exemplaren van hondsdrif, witte dovenetel, etc.

Bij de behandeling van deze soorten kwamen o.a. begrippen aan de orde als: *stamper, meeldraden, kroonblaadje, kelk*, etc.

Ook al is het misschien een herhaling, het kan geen kwaad om aan de hand van een bordschema, hier nog eens op in te gaan.

De afronding van de serie lessen kan het best geschieden door het slot van het boekje als geheel te behandelen. Eén van de kinderen kan gevraagd worden, het slot aan de klas voor te lezen. Hierna kan een *kringgesprek* plaatsvinden.

Tijdens het kringgesprek kan nog de vraag aan de orde gesteld worden, wie zich in Nederland met natuurbehoud bezighouden.

Wij noemen voor u:

het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, Hoofdafdeling Natuur- en Landschapsbescherming, Steenvoordelaan 370, Rijswijk;

de Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten in Nederland, Herengracht 540, Amsterdam;

de Landelijke Vereniging tot behoud van de Waddenzee, Het Waddenhuis, Voorstraat 18, postbus 90, Harlingen;

de Nederlandse Vereniging tot bescherming van Vogels, Driebergseweg 16 B, Zeist.

het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, Warmoesstraat 39, Amsterdam-C.

H. Wals.